

ČOVJEK KOJI JE UZDRMAO ASHDOWNA: Gerald Knaus, analitičar

Gerald Knaus, direktor nezavisnog Instituta Evropska inicijativa za stabilnost (ESI), čija je analiza načina i metoda na koji OHR i Paddy Ashdown upravljaju Bosnom i Hercegovinom uzburkala evropsku političku javnost, ekskluzivno za naš list govori o reakcijama OHR-a nakon teksta u "Guardianu", pojašnjava zašto je Ashdownov način vladanja u BiH uporediv sa britanskim upravljanjem u Indiji, komentira aktuelnu političku scenu u našoj zemlji

Bosanski političari su mi čestitali govoreći da to ne smiju učiniti javno!

Smijenjeni političari i činovnici nemaju nikakve mehanizme da u BiH traže pravdu O Ne može međunarodna zajednica upravljati Bosnom samo zato što je ovdje donirala puno novaca O Nakon naše analize raste raspoloženje među evropskim parlamentarcima da se raspravlja o ulozi OHR-a i drugih međunarodnih organizacija u BiH

Razgovarala: Danka Savić

Nakon što su **Gerald Knaus** i **Martin Felix** iz Nezavisnog instituta ESI, u uglednom časopisu *Journal of Democracy*, objavili esej o ulozi međunarodne zajednice u BiH (SB je o njemu iscrpno pisala u prošlom broju), uslijedile su reakcije koje ukazuju na to da bi prava debata o načinu upravljanja međunarodne zajednice u BiH tek mogla uslijediti. Ne samo da su evropski mediji posvetili dosta pažnje analizi ovih autora o tome kako je međunarodna zajednica u BiH, oličena u Uredu visokog predstavnika, od dobronamjenog čuvara mira postala «s sofisticirani tiranin», nego su u međuvremenu o istom pitanju počeli raspravljati i poslanici Evropskog parlamenta. Samo u Bosni i Hercegovini još uvijek nije otvorena bilo kakva rasprava. Tek prije nekoliko dana oglasio se i visoki predstavnik **Paddy Ashdown**. Nakon teksta objavljenog u *Frankfurter Allgemeine Zeitungu*, Ashdown je, u razgovoru za Radio BH 1, izjavio da je ono što se navodi u tekstu spomenutih autora OHR zapravo već implementirao (?!). U razgovoru za naš list Gerald Knaus, direktor Instituta ESI, objašnjava zašto je potrebno redefiniranje uloge međunarodne misije u BiH, zbog čega je Ashdownova odbrana neuvjerljiva i pojašnjava suštinu sličnosti između britanske uprave u Indiji i bosanskog protektorata...

Iako su mediji u BiH prenijeli dijelove vašeg eseja objavljenog u časopisu Journal of Democracy, čini se da su stavovi koje ste u njemu iznijeli zasada mnogo više interesovanja izazvali u inozemstvu. Imate li utisak da se političari u BiH boje otvoreno govoriti o angažmanu visokog predstavnika u BiH?

Mislim da su pitanja koja smo otvorili kompleksna i da za njih ne postoje jednostavni odgovori. Da li je Bosna i Hercegovina danas, sedam i po godina od završetka strašne tragedije, u stanju da upravlja sama sobom? Postoji li još potreba za visokim

predstavnikom, kakva bi trebala biti njegova ovlaštenja? Ovo su pitanja oko kojih se dobronamjerni ljudi ne moraju složiti. Imam dojam da su mnogi bh. političari zapravo nesigurni oko toga u šta vjeruju. S jedne strane, oni su svjesni toga da je Bosni potrebna kontinuirana međunarodna podrška. S druge strane, oni vjeruju da bolje od međunarodnih zvaničnika znaju šta Bosni treba i žele da vrate odgovornost koja im pripada na osnovu demokratskog mandata koji su dobili. Ali, mi se nadamo da ćemo, stavljajući ova veoma važna pitanja u javnu raspravu, pomoći kreiranju prave debate unutar bosanskog društva u narednim mjesecima.

SMJENE BEZ PRAVA ŽALBE

Zapravo, jedina javno vidljiva reakcija u BiH na vaše pisanje stigla je iz Ureda visokog predstavnika. Nakon demantija koje je uputio glasnogovornik Julian Braithwaite, visoki predstavnik za BiH suprotstavio se vašim stavovima u autorskom tekstu za *Frankfurter Allgemeine Zeitung* tvrdeći, između ostalog, da se ne može kazati da visoki predstavnik nije odgovoran za odluke koje donosi. Ashdown je u spomenutom tekstu naveo: Visokom predstavniku je ovlasti dao PIK, koji se sastoji od 50 zemalja koje su odgovorne za nadgledanje provedbe Dejtonskog sporazuma, uključujući i samu BiH. Njegove odluke, ustvrdio je, podliježu međunarodnoj kontroli i preispitivanju od strane Ustavnog suda BiH, te konačno i samog Evropskog suda za ljudska prava, budući da je sama BiH članica Vijeća Europe.

Da li zaista postoji međunarodni «mehanizam provjere» koji prisiljava Ashdowna da bude oprezan pri donošenju odluka, ili da ga primorava da ponudi dovoljno uvjerljivih dokaza koji opravdavaju njihovo donošenje?

Ne postoje. Inače, bilo bi zanimljivo vidjeti kako pravni odjel OHR-a objašnjava na koji način smijenjeni političari mogu odgovoriti na njihovo «uklanjanje». Ako ste smijenjeni zvaničnik, vi nemate nikakav pravni lijek u ovom trenutku. Dom za ljudska prava već je kazao da on ne može poništiti odluke visokog predstavnika. Sud u Strasbourgu je samo teoretska mogućnost, i u svakom slučaju Evropska konvencija nalaže da mora postojati domaći pravni lijek. Vijeće za implementaciju mira nije nikada namjeravalo da bude mehanizam odgovornosti. Vijeće se rijetko sastaje, njegova razmatranja nisu javna, i njime predsjedava OHR. Kako ono može slijediti kompleksna zbivanja u Bosni i mnoge intervencije koje poduzima OHR?!, što je najvažnije, PIK nije izabran od strane ljudi kojima visoki predstavnik kaže da je on ultimativno odgovoran: ljudi ove zemlje, koji su glasali za svoje predstavnike.

Suština demantija koji je stigao iz OHR-a u vezi sa vašim analizama jesu dvije bitne razlike između britanskog načina uprave u Indiji sa početka 19 stoljeća i BiH. Prema OHR-u, razlika je u tome što EU iz BiH «ne izvlači novac» nego ga daje, a Ured visokog predstavnika u BiH je uspostavljen uz pristanak BiH, kao dio mirovnog sporazuma. Možete li ovo komentirati?

Da, razlike su očite. Ali, šta nam ovo zapravo govori: zato što je međunarodna zajednica u BiH potrošila mnogo novca, ona ima pravo da nameće odluke?

Makedonija ili Srbija u ovom trenutku primaju ekvivalentan iznos evropske pomoći, ali inozemne diplomate u ovim zemljama ne tvrde da im to daje pravo da nameću zakone.

Zapravo, da budem precizan, mi nismo ni poredili Bosnu s Indijom. Mi smo poredili argumente koje su dali veliki liberalni filozofi kakav je recimo John Stuart Mill – koji je radio za EAST India Company, prije 150 godina, s današnjim argumentima OHR-a o tome zašto Indijci ili Bosanci trebaju inozemne upravitelje. Mill je tvrdio da Indijci, za razliku od Kanađana, trebaju Engleze kako bi se pripremili za samoodrživo upravljanje zemljom, te da samo stranci mogu donijeti brz razvoj. A OHR danas kaže da je Bosancima, za razliku od Makedonaca, Bugara ili Litvanaca, potrebno da budu kontrolirani od strane stranaca. Ali, onda kada BiH bude spremna da upravlja sobom, ko će onda odlučivati? Mi smo iznijeli stav da se nakon posljednjih izbora koji su održani, slobodno i pošteno, i nakon ulaska BiH u Vijeće Evrope prošle godine, situacija izmijenila. Dakle, OHR se također u skladu sa tim mora mijenjati, i to brže nego što je to bilo u prošloj godini.

BOSANSKI POLITIČARI STRAHUJU OD ASHDOWNA

U bh. javnosti gotovo da nikakva pažnja nije posvećena ni debati o prirodi upravljanja visokog predstavnika u BiH, koja se prije nekoliko dana vodila pred Evropskim parlamentom. Da li je njeno održavanje direktna posljedica stavova koje ste iznijeli u američkom časopisu Journal of Democracy o kojem smo pisali u prošlom broju SB?

S obzirom da Evropska unija preuzima sve više i više odgovornosti na Balkanu, uloga Evropskog parlamenta postaje sve važnija. Tako da je prirodno da su evropski parlamentarci veoma zainteresirani za ono što se dešava u Bosni. Lord Ashdown je i izaslanik Evropske unije, i Evropska unije učestvuje dobrim dijelom u budžetu OHR-a. Kada smo objavili ovaj izvještaj, telefonom su nas pozvali mnogi parlamentarci i kazali da se slažu sa nama. Tako da ja vjerujem da bi to mogao biti i razlog zbog kojeg je došlo do debate koju spominjete.

Možete li navesti još neke reakcije na vaše pisanje o kojima javnost u BiH nije informirana?

Postoji čitav spektar reakcija. Sa druge strane, unutar međunarodne zajednice postoje ljudi, do čijeg mišljenja veoma držim, koji su zabrinuti jer smatraju da Bosna još uvijek nije spremna na život bez OHR-a. Međutim, oni se slažu s ocjenom da je danas veoma teško prihvatiti ovlaštenja o smjenama, i da postoji potreba postojanja jednog mnogo jasnijeg plana koji bi omogućio povratak odgovornosti u bosanske institucije.

Bilo je i telefonskih poziva važnih bosanskih političara koji su nam kazali da se slažu s nama, ali da se plaše to otvoreno kazati. Svjesni su toga da, ako žele učestvovati u vlasti, moraju biti «odobreni» od strane OHR-a. Vjerovatno je strah koji osjećaju iracionalan, ali on je ipak posljedica sistema kakav trenutno ovdje postoji.

Smatrate li da unutar međunarodnih krugova postoji spremnost da se redefiniira pitanje načina uprave međunarodne zajednice u BiH?

Da, postoji spremnost da se redefinira uloga međunarodne zajednice u Bosni. Fokusiranje samo na OHR ne bi bilo dovoljno. Mi smatramo da je potrebno reducirati bosna ovlaštenja, ali u isto vrijeme, druga pozicija lorda Ashdowna, kao specijalnog izaslanika Evropske unije, trebala bi biti daleko važnija. U suočavanju s dubokom ekonomskom i socijalnom krizom Bosni će biti potrebna veoma različita vrsta evropske pomoći. Izgradnja funkcionalne države zahtijevat će više kontakata na svim nivoima institucija Evropske unije. Mi smatramo da bi lord Ashdown trebao raditi na tome da od OHR-a napravi nešto slično onome što evropski specijalni predstavnici rade u postkonfliktnoj Makedoniji. U Skoplju, evropski izaslanici djeluju kao posrednici koji pomažu makedonskim partijama i vladi da implementiraju Ohridski mirovni sporazum. Oni imaju mnogo utjecaja kroz svoje kontakte u glavnim gradovima EU, ali oni ne nameću odluke, oni su tu da pomognu da se nešto uradi.

ANTRE

BOSNA SE PROMIJENILA, RED JE DA TO URADI I OHR!

Kritike koje ste iznijeli u svom eseju svode se na to da se međunarodna ovlaštenja u BiH (data u Bonu, decembra 97.) ne podvrgavaju bilo kakvim provjerama, kao ni moć koju u ovom trenutku ima visoki predstavnik. Nisu li ova ovlaštenja, odnosno njihovo davanje prvom čovjeku međunarodne zajednice u BiH, zapravo izraz nemoći i nesnalaženja međunarodne zajednice proteklih godina u BiH? Ne pokazuje li to da međunarodna zajednica nije znala kako da se suoči sa problemima u postratnoj BiH?

Tokom 1999. godine, ESI je bio čvrsto na stajalištu da je ovdje potreban odlučan međunarodni pristup implementaciji mirovnog sporazuma. U to vrijeme, izbjeglice koje su se vraćale recimo u Drvar, Stolac ili Modriču bile su mete organiziranih napada, a susjedne zemlje još uvijek su radile na tome da podijele Bosnu. Srećom, situacija u Bosni se od tada dramatično promijenila. OHR je odigrao značajnu ulogu u tome da do tih promjena dođe, kao što Tribunal u Haagu i trupe SFOR-a rade na privođenju optuženih za ratne zločine.

Izazovi koji sada postoje imaju potpuno drugačiju prirodu: oni se svode na suočavanje s veoma ozbiljnim ekonomskim i socijalnim problemima u cijeloj zemlji. Ovo su razvojni problemi koji u osnovi nisu drugačiji od onih sa kojima se suočavaju druge zemlje u regiji. Oni mogu biti jedino prevaziđeni jačanjem kapaciteta bosanskih parlamenata i vlada kako bi bili sposobni da odgovore na njih. Naše je stajalište da je preduvjet za izgradnju ovih kapaciteta da se jasno postave stvari tako da je bosanska vlada odgovorna bosanskoj javnosti i njenim izabranim predstavnicima, a ne međunarodnim zvaničnicima.